

El *captaire*(ALDC, VIII, 1810. El *captaire*)

L'enunciat designa la “persona que viu de demanar almoina” (DIEC); *pobre* i *captaire* són els mots de més gran extensió per a designar aquest concepte. *Pobre* (s. XIII) deriva del llat. PAUPĒRE, amb un *f.* PAUPĒRA, que va donar *pobra* en cat. (*paubra* en oc.), a diferència del cast. i port. on *pobre* és invariable; el nucli apareix en unitats sintagmàtiques com *pobre de caritat* 118 (< CARĪTĀTEM), *pobre demanant* 190, *pobre que va (a) demanar* 160 (*demanant*, participi de present de *demanar* < DEMANDARE; *demanaor* 189), *pobre d'anar a captar* 19; i també en var. fonètiques i morfològiques com *probe* 74, 78, 81, 82, 126, 129, amb metàtesi (com *pradí* < *padrí*, *prebe* < *pebre*); *pro[v]e* 65, 141, amb pas de [b] > [v] per una dissimilació de labials, pròpia del tarragoní (com *pre[v]ina*, *pu[v]ill*, *Po[v]oleda*, cf. Veny, 2002 b: 34) i de les comarques valencianes no betacistes (cf. Martines, 2000: 109-118); *probre* 58, amb propagació de la bategant; alg. *probe (a) la llimósina* 85, amb adaptació de l'it. *elemosina*; *pobret* (s. XIX), dim. de *pobre*, però en alguns parlars, lexicalitzat, atès que és l'única resposta, i això planteja el problema de la inclusió d'aquest mot en el diccionari, si hi figuren *pobric* i *pobrissó*.

Captaire (s. XIX) és un der. de *captar* (s. XIV) 10, 36, 48, 54, 56, 66, 105, 111, 113, 153 (var. *cabdar* 15, 16; *cattar* 72, 76, 80, 81), del llat. CAPTARE ‘ cercar i trobar’, format sobre CAPTUS, part. de CAPĒRE ‘agafar, prendre’, més el suf. *-aire*, d'origen oc. (< -ĀTOR); semblantment *captador* 28 (var. assimilada *cattador* 71, 78, 82), amb el suf. *-ador* (< -ATÓRE). *Caddaire* 1, 3, 7 (“que fa la *cadda*” 3, 13, “el qui captava a l'església” 7) és var. amb una assimilació a la dental però sonoritzada, com *dissadde* (< *dissabte*), pròpia del ross.

Mendicaire 7 i *mendicant* 40 són der. de *mendicar* (s. XIV), cultisme pres del llat. MENDĪCĀRE, que en cast. va tenir tractament popular (→ cat. *mendigant* 101, 176), com *mendigo* (< MENDĪCUS), passat al cat.

mendigo 28, 95, 124, 126, amb les var. *méndigo* 166, amb canvi vulgar a esdrúixol, i *móndigo* 163, amb adulteració vocàlica, *bendigo* 165, per l'equivalència acústica M = B (cf. Veny, 2001 b).

A propòsit de la desviació semàntica cap a ‘*captaire*’, recordem el llat. *captura* ‘almoina’. Sinònims de *captar*: *demanar llimosna* 135, 188 (*llimosna* 94, 183, 189 ← cast. *limosna*, amb palatalització, enfront del genuí *almoina* 130 < llat. tardà ALEMOSINA), *demanar llimorna* 80, 82, amb rotacisme propi del mall., com *ermolar* < *esmolar*, *venir a captar* 149, *anar a captar* 25, 83, 154, *passar a captar* 24, *passar a demanar caritat* 60, *plegar caritat* 86, *anar a plegar* 132 (*plegar* ‘recollir’), (*anar*) *a la capta* 128, *venir a la volteta* 149.

Finalment clou els significants *mendiant*, pres del fr. *mendiant* (que va substituir el fr. ant. *mendi*), part. de *mendier* < MENDĪCĀRE.

Alguns altres significants tenen un caire pejoratiu, com *mangante* 159 (← cast. ‘pocavergonya, malfeiner’), adaptat en *mangant* 22, 47; *bandido* 48 (← cast.); *gitano* 178 (< AEGYPTANUS, doc. s. XVIII; sin.: *bomià* [< *bohemià*], que també es va envilir, mall. *bobià* ‘ximple’), amb la var. ensordida *xitano* 159. I uns altres es refereixen a l'home d'església que pidolava per la institució: *paborde* 23 (< PRAEPŌSĪTUS ‘cap; posat al front’); *armitanyo* 137 (← cast. *ermitaño*). En llat., el mot per a ‘*captaire*’ era MENDĪCUS, que va donar en cat. ant. *menic* i, en forma culta, *mendic*, com en fr. ant. *mendi* i en cast. *mendigo*; en cat. modern s'usen der. cultes del llat., com *mendicar* (< MENDĪCĀRE), [*orde*] *mendicant*, mentre que *pobre* (*pobret*) i *captaire* han substituït els der. de MENDĪCUS, el primer predominant gairebé a tot el domini i el segon, espars pel cat. or. peninsular.

Són mots normatius *captaire* i *pobre*, *pobra*, des del DOrt, 1917.